

bonas bene moraliter faciendas, absque ulla circumstantia mala; imo e contrario posse hominem lapsum, per rationem et liberum arbitrium, cum communi concursu Dei, sine alio auxilio specialis inspirationis aut majoris motionis quam sit naturæ debita, aliquod opus morale simpliciter honestum operari. Hæc est communis sententia aliorum auctorum, quos supra retuli, et videtur mihi omnino vera. Fundamentum est, quia prædicta sententia ratione est destituta, et nulla supernaturali auctoritate fuleitur; hæc autem assertio et ratione naturali efficaciter ostenditur, et est magis consentanea Scripturæ et Patribus; ergo. Minor quoad priorem partem probatur, quia unum opus morale honestum non excedit lumen rationis naturalis, nec efficacitatem naturalem voluntatis liberæ; ergo possunt tales potentia convenienter et recte intra ordinem naturalem operari, cum communi influenza primæ causæ. Antecedens evidens est. Consequentia vero probatur, quia non semper, in omni tempore, loco, et occasione occurrunt impedimenta quæ cogant, vel rationem ad iudicandum practice, vel voluntatem ad eligendum cum aliquo defectu erroris, vel malitiæ, ut explicabitur respondendo ad fundamentum contrariæ sententiæ.

9. *Primo confirmatur. — Secundo confirmatur.* — Atque hæc ratio valde confirmatur in homine in puris naturalibus, quia incredibile est non posse in illo statu facere aliquod opus naturæ suæ proportionatum, cum omnes res naturales hoc possint cum generali concursu; ergo cum eodem concursu idem posset homo: tum quia non est peioris conditionis; tum etiam quia ille status non ita postularet gratiam, sicut honestam operationem, quia operatio est debita secundum intrinsecam facultatem et inclinationem naturæ; gratia vero minime, sed extrinsecus advenit, non solum quando est supernaturalis ordinis, sed etiam ut esse potest speciale donum non debitum naturæ, illi additum intra eundem ordinem, ut ex dictis in proleg. 4 constat. Deinde potest idem confirmari ex dictis, c. 1 et 2, de cognitione veri speculativi et practici. Nam rationes quæ probant aliquam veritatem naturalem, tam practicam quam speculativam, posse cognosci per naturales vires intellectus, cum proportionibus probant bonitatem aliquam honestam ordinis naturæ posse fieri per naturales vires voluntatis, quantum est ex parte difficultatis. Quia licet regulariter frequentius occurrat difficultas in operando

bonum, quam in cognoscendo verum, non tamen semper; imo aliquando difficilius est cognoscere aliquod verum, quam aliquod bonum operari, et nihilominus vis rationis et diligentia humana interdum superat illam difficultatem in veri cognitione; ergo etiam poterit superare aliquam, quæ sæpe levis est, in volitione alicujus honesti boni.

10. *Tertio confirmatur ex opposito fundamento in numero 6 ejusque solutione.* — Ultimum confirmatur ex fundamento contrariæ sententiæ, ejusque responsione. Nam difficultas fomitis quæ in eo consideratur, non est talis quæ singulos actus reddat moraliter impossibiles; ergo non potest inducere necessitatem gratiæ ad singulos actus. Antecedens videtur evidens ipsa experientia, præsertim si sumamus actus honestos parum aut nihil repugnantes appetitui, ut sunt, verbi gratia, honorare aliquando parentem, dicere aliquam veritatem, parvam eleemosynam facere, et similes. Et licet appetitus repugnet, non semper cum vehementi affectu magnave repugnantia: aliunde vero etiam voluntas habet naturalem et majorem inclinationem ad honestum: ergo, pensatis omnibus, nulla est ibi impossibilitas moralis. Immerito autem quæritur cur debeat voluntas ferri in objectum honestum. Quia honestas est ratio sufficiens, et si attente consideretur, ut potest, multum movet voluntatem. Prima autem consequentia probatur, quoniam illa duo correlativa sunt. Quia necessitas adjuvanti specialis fundari non potest, nisi in impossibilitate actus respectu principii tali adjuvanti destituti. Igitur licet illud genus gratiæ utilissimum sit, et ad supernaturales actus necessarium, respectu naturalium non habet necessariam connexionem quoad singulos actus. Quod autem hæc sententia sit etiam doctrinæ Patrum consentanea, in sequentibus ostendetur.

CAPUT XI.

PROPONITUR TERTIA SENTENTIA, TERTIUSQUE MODUS EXPLICANDI AUXILIUM GRATIÆ AD SINGULA OPERA MORALIA NECESSARIUM.

1. *Vasquez nove explicat gratiam necessariam ad singula opera moralia.* — Post auctores in tribus præcedentibus capitibus allegatos, P. Vasquez 1. 2, disp. 190, latissime defendit sententiam asserentem esse necessarium proprium auxilium gratiæ, per Christum datum, ad singula moralia opera naturalis or-

dinis. Et quamvis pro sua sententia referat omnes auctores a nobis pro aliis opinionibus relatos, ipse tamen novo quodam modo explicat hanc gratiam, quem ab alio antiquiore scriptore traditum non invenio. Nam ipse non requirit in voluntate gratiam aliquam, vel motionem, seu actionem specialem Dei ad talem actum voluntatis, præter concursum generalem, quia imprimis refutat motionem determinantem a Gregorio propositam. Deinde nec aliud principium per se physicum, præter voluntatem, docet esse necessarium, quia voluntas habet sufficientes vires causæ proximæ et principalis respectu talis actus. Neque etiam postulat affectum aliquem simplicem, quem præcedere in voluntate simpliciter necessarium sit; et merito, quia cum voluntas per se sit sufficienter proportionata tali actui, potest illum immediate efficere, si objectum illi convenienter sit, per cogitationem et iudicium intellectus, propositum.

2. *In cogitatione sancta gratiam prædictam ponit.* — Totam ergo hanc gratiam ponit in cogitatione sancta, seu boni honesti: nam hæc necessario præcedere debet actum honestum voluntatis, cum nihil sit volitum, quin præcognitum: ideoque non est in hominis voluntate illam sibi præparare, cum antecedit hominis voluntatem, ideoque debet ab extrinseco agente provenire, a solo autem Deo præparari potest, et ideo illi tribuenda est. Quod etiam cognovisse videtur Aristoteles, lib. 7 Ethic. ad Eudemum, circa finem, ubi quærit an fortuna causa sit ut quid et quando oporteat, concupiscatur. Respondetque affirmando, et declarando causam illius fortunati effectus non esse nisi Deum. Et primum probat, dicens: *Neque enim consultans consultavit, et hoc consultavit, sed principium est quoddam, neque cogitans cogitavit id prius cogitare, atque in infinitum ejusmodi fiat progressio. Neque igitur considerandi junctum principium, neque considerandi consilium. Quid igitur aliud, nisi fortuna.* Secundum autem probat dicens: *Patet autem sic esse, quemadmodum in universo est, et vicissim cuncta in illo, moventur enim omnia ab inexistente in nobis numine. Rationis autem non ratio, sed præstantius quoddam est principium, quid autem scientia præstantius est, nisi Deus.*

3. *Et quæ sit prima in quovis opere honesto.* — Ex quibus verbis intelligi potest hoc procedere de prima tantum cogitatione, a qua consultatio de actu honesto efficiendo incipit, sive in principio rationalis vitæ, seu usus rationis, sive in cujusque diei initio, vel quotiescumque

homo aut a somno excitatur, aut de quacumque speciali deliberatione incipit cogitare; talis enim prima cogitatio revera non est in potestate voluntatis, et ideo necesse est ut a principio extrinseco proveniat, ut cum Aristotele docuit D. Thom. 1. 2, q. 9, art. 4. Nam intellectus potest moveri sine prævia motione voluntatis, voluntas autem, non potest moveri sine prævia cognitione intellectus, et inter cognitionem et volitionem non potest esse processus in infinitum, ideoque necesse est sistere in prima cogitatione, quæ non sit a voluntate. Post primam autem cogitationem sufficientem, ut voluntas libere moveatur, jam tunc potest homo seipsum movere ad aliam cogitationem, vel iudicium, et consequenter ad alios actus bonos; nihilominus tamen, quia in hujusmodi progressu prima cogitatio præit primam voluntatem, et hæc prima voluntas applicat intellectum ad secundam cogitationem, ex qua nasci potest secundus actus voluntatis, et sic deinceps; ideo omnes hujusmodi actus intellectus et voluntatis, tandem ad Deum tanquam ad primum motorem reducuntur. Et simili ratione, si prima illa cogitatio pertinet ad Dei gratiam, etiam secunda bona cogitatio, licet proxime sit ex applicatione voluntatis, nihilominus etiam est ex gratia, quia illa prima voluntas, quæ applicat intellectum ad cogitationem sanctam, donum gratiæ est, et ideo secunda etiam cogitatio est gratia pro gratia, et sic de cæteris. Ideoque dicti auctores totam hanc rationem gratiæ ad primam cogitationem sanctam, quæ in nostra potestate non est, revocant.

4. *Potest tamen mediantibus causis secundis immitti.* — Secundo, est considerandum non esse necessarium ut Deus immediate per se ipsum illam primam cogitationem immittat: nam potius in his actibus ordinis naturalis id rarum est, quia ordinarie hos naturales effectus operatur Deus per causas secundas, quando commode fieri potest. Regulariter vero potest hæc bona cogitatio honesta et naturalis excitari per objecta sensibilia, naturale lumen intellectus moventia mediis sensibus; ipsa vero objecta interdum sensibus externis occurrunt per ordinarium cursum rerum, et causarum naturalium, et interdum per homines vel Angelos possunt applicari; aliquando fieri potest hæc motio, media sola imaginatione, mota a phantasmatibus internis, excitatis etiam, seu applicatis, vel per Angelos, vel per aliam causam naturalem humores corporis moventem, ut idem Vasquez generaliter explicat 1. 2,

disp. 38, c. 3, et specialiter de honesta cogitatione in dicta disp. 190, c. 12, et in disp. 189, c. 15 et 16. Quia vero et cursus ipse causarum secundarum, et ordo, ac dispositio earum, a quo procedit hæc excitatio intellectus ad honestam cogitationem, provenit etiam ex dispositione divinæ providentiæ, et non fit sine actuali influxu ipsius Dei, ideo illi tanquam primario fonti illa cogitatio tribuitur. Hæc autem necessitas tota reducitur ad generalem concursum primæ causæ cum secundis, et ad providentiam etiam generalem Dei circa res omnes universi. Unde etiam fit ut illa prima cogitatio honesta, in sua entitate naturalis sit, et per ordinarium cursum naturæ cum generali influxu et providentiâ fiat, nihilque aliud requirit, nisi aliquid aliud speciale in ea inveniatur.

5. *Item potest sancta cogitatio non esse efficiæ aliquando.* — Unde est tertio considerandum, non ad omnem honestam cogitationem proponentem objectum voluntati, ut recte velit, sequi statim actum voluntatis bonum et studiosum, sed interdum sequi, interdum non sequi, pro libertate voluntatis: unde fit ut cogitatio honesta interdum esse possit congrua, interdum non congrua: congrua vocatur, quando habitura est effectum bonæ voluntatis; non congrua vero, quando stante illa non sequitur effectus. Unde fit ut ad eliciendum actum bonum moraliter, non quælibet honesta cogitatio satis sit, sed requiratur congrua et accommodata, ut cum effectu determinet liberum arbitrium de se indifferens. Nam cum contingit habere cogitationem honestam, et sufficientem ad operandum bonum, et non velle illud, ut diximus, profecto ad operandum cum effectu bonum actum necessaria est cogitatio congrua. Talis autem cogitatio est donum Dei, quia non potest in nobis fieri sine operatione divina, et non est donum naturæ debitum, quia multis non datur sine ullo miraculo, et nihil immutando naturalem ordinem; ergo est donum Dei gratis datum, et hoc est gratia.

6. *Fundamentum primum et naturale, quod ex dictis elicitur.* — Fundamentum præcipuum ex ipsa rei natura sumptum, et quasi necessario discursu elicitum, est illud quod ex ipsa declaratione opinionis statim patet. Et declaratur amplius ex differentia quam D. Thom. quæst. 14 de Verit., art. 14, considerat inter agentia naturalia et libera; quod naturalia sunt determinata ad unum, et ideo ex parte Dei solum requirunt ad suas actiones Dei cooperationem per generalem concursum, seu influentiam in ipsismet effectum, et actionem

naturalis agentis. Agentia vero libera et rationalia, quia indifferentia sunt, indigent ante suam actionem, et præter concursum ad illam, aliqua causa movente voluntatem, quæ causa necessario esse debet extrinseca ipsi voluntati, quia ejus motio antecedit omnem voluntatis actionem; ergo talis causa non est nisi Deus, vel immediate movens mentem, vel saltem per causas externas. Ulterius vero motio illa antecedens, etiam est (ut sic dicam) indifferens, saltem generatim sumpta, quia interdum est congrua, interdum non congrua; quod autem talis vel talis sit, non provenit ex industria, seu electione ipsius hominis bene operantis, quia illa motio antecedit ejus voluntatem, et consequenter industriam et electionem ejus, nec etiam provenit casu, saltem respectu Dei; ergo provenit ex divina providentiâ, ita ordinante causas secundas, ut homines congrue moveant ad operandum bonum recte et omnino honeste. Hæc autem providentiâ non est homini debita ex vi creationis, quia, salvo creationis beneficio, et toto ordine naturalis providentiæ, posset homo nunquam excitari congrue, sed ad summum sufficientem: ergo talis cogitatio est beneficium divinum non debitum, sed præter debitam providentiâ, et hoc est beneficium gratiæ.

7. *Fundamentum secundum et Theologicum.* — Huic autem fundamento additur aliud Theologicum, quod in hac materia primum est, et prædictum auctorem induxit ad illum modum gratiæ admittendum. Illud vero est, quia necessario fateri debemus omne opus bonum morale, cujuscumque ordinis, gradus, seu qualitatis existat, esse ex gratia Dei, et in natura lapsa esse ex gratia Redemptionis Christi: sed pro singulis bonis operibus moralibus ordinis naturalis, non invenimus, nec cogitari potest alius modus gratiæ, qui verisimili ratione ostendatur necessarius, ut probant adducta contra priores sententias: ergo necessario est dicendum, et illam cogitationem congruam esse veram gratiam, et esse necessariam ad bene operandum. Consequentia cum minori patet ex dictis. Major autem probatur multis testimoniis, et rationibus ex illis deductis, quæ in sequentibus capitulis expendemus, ut illis etiam satisfaciamus; quia nonnulli juniores conqueruntur, quod in 1 p., quasi illorum testimoniorum efficacitatem timendo, unico fere verbo illa expediverimus.

8. *Funditur prædictæ gratiæ necessitas ad varias naturas et status.* — Ex hac vero as-

sertione sic explicata, inferunt primo defensores ejus esse necessariam hanc gratiam specialem ad omnia opera moralia: non solum in homine lapsa, sed etiam in puris naturalibus, et in homine lapsa sanato per gratiam habitualem, et in statu naturæ integræ et originalis justitiæ, imo etiam in Angelica natura. Ratio est, quia fundamentum necessitatis hujus gratiæ commune est omni naturæ intellectuali creatæ, et locum habet in omni statu ejus: quia illud fundamentum non est nisi necessitas præmotionis voluntatis liberæ, quæ moveri potest cogitatione congrua et incongrua, quæ indifferentia et necessitas communis est omni naturæ rationali, et omni ejus statui, nec potest determinari quoad congruitatem antecedentis cogitationis, nisi a Deo, seu per ejus providentiâ, quæ nulli naturæ vel statui viatoris est debita. Quia semper rationalis natura in omni statu est capax cogitationis congruæ et incongruæ, et non potest alterutram sibi eligere, vel præparare; ergo gratis a Deo donatur, et ita est gratia.

9. *Intercedit tamen discrimen.* — Constituitur autem differentia imprimis inter naturam rationalem ordinatam a Deo ad finem supernaturalem, vel tantum ad finem proportionatum naturæ. Quia si natura recipiens illud beneficium cogitationis congruæ non sit ordinata ad supernaturalem finem, cogitatio quidem illa erit gratia gratis data, distincta a beneficio creationis, quia non est debita ratione illius. Est tamen naturalis, quia neque in se, neque per ordinem ad finem ultimum, vel ad aliquem effectum excederet naturalem ordinem, sed solum in ratione indebiti beneficii, et ideo dicitur gratia naturalis. At vero in natura ordinata ad finem supernaturalem, et maxime in justificata, illa cogitatio esset gratia supernaturalis, simpliciter loquendo, non ratione substantiæ nec alicujus entitatis, aut modi physici, ut ex dictis est evidens, quia in sua entitate vel modo intrinseco nihil habet, quod non pertineat ad ordinem naturæ, et per naturales vires intellectus moti per species naturales fieri possit; sed dicitur supernaturalis gratia quoad quemdam moralem modum: tum quia datur in ordine ad salutem æternam, et supernaturalem finem; tum quia esse potest principium vel supernaturalis meriti, si sit in homine justo, vel aliquis in initio, et dispositionis ad gratiam supernaturalem, si sit in homine peccatore. Quæ differentia, et ratio ejus, tam in Angelo creato in pura natura propter suum finem naturalem, vel ordinato

ad supernaturalem beatitudinem, quam in homine existente in natura integra pura ex parte finis, vel ordinato ad eandem supernaturalem beatitudinem, et creato in supernaturali justitiâ, vel sine illa, intercedit; ut facile constat ex dictis.

10. *Prosecutio discriminis.* — In homine autem lapsa, prout nunc nascitur ex Adamo, semper illa cogitatio congrua habet rationem gratiæ supernaturalis, quia talis homo, licet sit injustus, ordinatus est ad finem supernaturalem, et ita omnis talis cogitatio propter eundem finem datur, et habitura est effectum conferentem aliquo modo, sive per modum meriti, sive per modum remotæ dispositionis ad consecutionem illius finis, vel supernaturalis salutis. Ultra hanc vero rationem gratiæ est alia specialior in homine lapsa, quæ neque in statu puræ, vel integræ naturæ, vel innocentia, neque in Angelis invenitur. Nam per originalem lapsum tota natura humana facta est indigna omni cogitatione congrua bene operandi, et constituta est de se in termino damnationis, ubi nihil bene operaretur, nisi per gratiam Redemptoris præventa esset, ne in termino illo relinqueretur. Et ideo auxilium talis cogitationis non tantum ad gratiam Dei, sed etiam ad gratiam redemptionis pertinet, quia nisi propter Christum remitteretur illa pœna, vel indignitas ex originali peccato contracta, non daretur talis cogitatio. Atque ita et in ratione gratiæ est specialior, quia non solum est concessio beneficii indebiti, sed etiam est remissio supplicii debiti, seu concessio boni, cujus carentiam homo merebatur: et in ratione etiam beneficii supernaturalis est specialius, quia est fructus redemptionis, quæ maxime supernaturalis est, et ideo omnis gratia Christi, quæ nunc datur hominibus, supernaturalis censetur.

11. *Non intelligitur de lapsis Angelis discrimen proxime datum.* — Hæc autem differentia quæ in homine lapsa consideratur, in Angelo locum non habet, quia post lapsum redemptionem non habuit, sed ad terminum damnationis immediate post lapsum transivit, in quo termino nullam congruam cogitationem bene operandi habet, quia nihil boni operatur, ut suppono. Posset autem differentia illa locum habere, et considerari in homine lapsa, post puram tantum vel integram naturam, id est, in homine non ordinato ad finem supernaturalem, sed ad solum finem naturalem, qui post statum in quo conditus est, mortaliter peccavit: ille enim etiam fieret indignus omni

bona cogitatione congrua ad honeste operandum, consequenter loquendo in illa sententia, quia est eadem ratio. Et ideo cogitatio congrua, si postea illi daretur, esset specialis gratia intra ordinem naturalem, quia non solum esset non debita, sed potius ejus carentia esset debita, et præterea de se ordinaretur ad remissionem prioris culpæ, et esset aliqua via, vel dispositio ad illam, et ita esset gratia aliquo modo non naturalis, quia remissio peccati mortalis de se est opus non naturale; unde beneficium illud in se naturale, ordinatum ad finem aliquo modo supernaturalem, etiam esset specialior gratia in ratione supernaturali, quam si daretur homini puro, vel integro nondum lapso. Et hæc de hac opinione quoad exactam declarationem ejus.

CAPUT XII.

AN COGITATIO HONESTA QUÆ HABET EFFECTUM BONÆ VOLUNTATIS, SIT SEMPER MELIOR QUAM ILLA COGITATIO QUÆ ILLUM EFFECTUM NON CONSEQUITUR.

1. *Deus excitat cogitationem congruam mediante objecto honesto.* — Quia superior opinio multa includit, ex quibus aliqua vera esse censemus, alia distinctione indigere, alia vero non placent, et inter ea quædam possunt de solis vocibus, alia de re ipsa dissensionem continere; ideo, priusquam in principali puncto nostram sententiam proponamus, operæ pretium duximus omnia prædicta diligenter expendere, et non solum rem, sed etiam verba et eorum usum exponere, quoniam ad intelligendam doctrinam Patrum et Conciliorum de necessitate gratiæ multum referre existimamus. Cum ergo præcedens opinio totam necessitatem gratiæ in cogitatione honesta, naturali et congrua constituat, de illa prius in hoc capite considerabimus, qualis in se sit, et quomodo a Deo procedat, quatenus congrua est: in sequenti autem videbimus an veram rationem gratiæ habeat, vel habere possit. Primo ergo certum esse statuimus, Deum non solum operari ad actus honestos naturales voluntatis, cooperando cum illa, id est, concurrando ad ipsammet actionem volendi honestam, per modum causæ primæ, sed etiam antecedenter, movendo voluntatem medio objecto honesto, per convenientem cogitationem proposito. Itaque, sicut infra de operibus propriis gratiæ supernaturalis, dicemus requiri ad illam excitans et cooperans auxilium, ita

cum proportionem intelligi debet, ad honestum velle, necessarium esse et convenientem concursum, et præviam motionem medio intellectu, per cogitationem ejus.

2. *Id ostenditur auctoritate.* — Hoc aperte tradit D. Thomas quæst. 109, art. 1, et q. 24 de Verit., art. 14; Capreol. in 2, distinct. 29, art. 1; Hispalens., distinct. 28, quæst. 1, a. 3, notab. 2 et sequentib.; et Abulens. in cap. Matth. 19, quæst. 178, ad 6. Ubi recte advertit illa duo, scilicet, cooperationem et præmotionem Dei ex diversis principiis esse necessaria, et ideo etiam diverso modo in Deum reduci. Nam cooperatio Dei est necessaria ob dependentiam essentialem, quam omnis entitas participata habet ab ente per essentialitatem; et hinc est, ut illa cooperatio necessario sit immediate ab ipso Deo in genere causæ primæ, quia dependentia illa essentialis dicit immediatam habitudinem ad Deum. Unde etiam fit ut necessario conveniat omnibus et singulis bonis operibus voluntatis. At vero præmotio Dei, quæ est per cogitationem honestam, non fundatur in essentiali dependentia actuum voluntatis a Deo, sed in naturali ordine facultatum intellectus et voluntatis, qui provenit ex naturali conditione voluntatis, quæ non potest moveri, nisi ab objecto præcogitato ab intellectu.

3. *Motio prævia cogitationis ad actus voluntatis, tam in bonis quam in malis actibus reperitur.* — Ex quibus intelligitur necessitatem hujus motionis præviæ respectu actus voluntatis ultra intrinsecum concursum cooperantem Dei, non esse propriam actuum bonorum, sed in malis etiam reperiri. Quia etiam volitio turpis procedit ex cogitatione aliqua quæ voluntatem inducat ad talem actum; nam voluntas non minus in malis actibus quam in bonis pendet a cogitatione intellectus, quia non magis potest ferri in malum non præcognitum, quam in bonum. Hæc vero intervenit differentia, quod cogitatio excitans ad actum moraliter bonum, esse debet de bono honesto, sub tali ratione boni, cogitatio vero excitans ad pravum actum est de malo sub ratione alicujus boni inferioris; neque necesse est ut turpitudinem annexa actualiter consideretur; quia voluntas non fertur in malum sub ratione mali, neque actus ejus est pravus solum, quando fertur in objectum consideratum ut pravum, sed satis est ut feratur in objectum quod est pravum, sive actu consideretur ut tale, sive non, considerari autem possit, et ex negligentia vel industria omittatur, ut liberius possit voluntas in illud ferri.

Atque ex hac differentia nascitur ut cogitatio bona movens ad honestum actum tribuatur Deo, tanquam auctori ejus, quia non solum ad eam concurrat ut prima causa, sed etiam illam per se intendit, et per suam divinam providentiam causas ita disponit, ut illam bonam cogitationem excitent, et cum illa etiam per se concurrat ad movendam voluntatem ad bonum actum, quia illa etiam motio bona est, et per se ab honesta cogitatione causatur. Cogitatio autem turpis, licet etiam sit a Deo, ut a prima causa concurrente ad illam, non tamen illi tribuitur ut auctori, quia non est ab eo intenta, nec propter illam alias causas disponit, sed permittit eam sequi, licet prævideat securitatem ex talibus causis propter alios fines ita dispositis. Multoque minus est a Deo illa cogitatio, ut movens ad malum, seu motio ejus ad malum, quia revera non movet ad malum, ut tale est, sed ad bonum, quod solum est a Deo; reliqua vero quæ ex defectu hominis inde sequi possunt, tantum sunt a Deo permissa.

4. *Cogitatio honesta est peculiare Dei beneficium.* — Ex quo ulterius sequitur cogitationem honestam esse peculiare Dei beneficium, non solum quia per generalem concursum ab eo fit, sed etiam quia ipse providit, et disposuit causas ex quibus illa sequitur, hoc etiam Deo intendente et volente. Quod non solum est verum quando illa cogitatio habitura est effectum bonæ voluntatis, sed etiam quando illum non est consecutura. Quia excitari ad bonum, de se commodum est homini, et ipsamet cogitatio honesta per se est magna perfectio hominis; ergo est beneficium Dei, a quo confertur, sive habitura sit ulteriorem effectum quem Deus ex se cupit, sive ex parte recipientis impediendus sit talis effectus, hoc enim Deo non tribuitur. Item homo de se expositus est et malis et bonis cogitationibus; quod autem potius ad bonas quam ad malas moveatur, magnum bonum illius est; sed hoc provenit ex divina providentia ita causas adaptante et disponente: ergo est Dei beneficium peculiare. An vero sit majus beneficium, quando cogitatio est congrua, quam cum est tantum sufficiens, paulo post dicam.

5. *Sive cogitatio sit intellectus, sive etiam sensus.* — Hinc vero inferimus hoc genus beneficii non solum habere locum in voluntate, et actibus ejus; sed etiam in intellectu, non tantum practico, sed etiam speculativo. Nam etiam intellectus est ex se expositus ut ad veram et falsam apprehensionem, et ad cogitationem

intensam vel remissam, et ad verum vel falsum assensum moveatur; et ex causis a divina providentia dispositis provenit, ut uno modo potius quam alio moveatur; ergo speciale Dei beneficium est quod potius ad verum et cum intensione et efficacia moveatur, quam alio modo. Quin potius non solum in superioribus potentiis, sed etiam in inferioribus, potest cum proportionem considerari hujusmodi beneficium. Nam licet appetitus sensitivus non sit liber, est tamen capax diversorum actuum convenientium vel disconvenientium naturæ hominis quoad corporalem vitam, vel statum ejus, et ad illos affectus movetur per phantasiam. Unde fit ut non tantum pendeat in actibus suis a Deo quoad concomitantem concursum, sed etiam quoad præviam motionem phantasie, quæ etiam excitatur per exteriora objecta, et causas secundas cum quibus etiam concurrat Deus, non solum intrinsece cooperando, sed etiam sua providentia ita illas disponendo et ordinando, ut inde etiam tanquam a prima radice proveniant motiones sensuum externorum et internorum, et ipsius appetitus, convenientes non solum ad virtutem vel scientiam, sed etiam ad vitam et salutem, et ad convenientem corporis et animi dispositionem. Ergo, quoties causæ ita occurrunt ut ad convenientes affectus moveant potius quam ad alios, in Dei beneficium est referendum. Adde etiam, servata proportionem et ratione, simile genus beneficii posse considerari non solum in motionibus animi, sed etiam in ipsa hominis generatione, complexionem, constitutionem, ut omittam etiam in brutis animalibus et rebus aliis spectari posse. Quia quidquid boni creaturæ provenit, et per quascumque causas proveniat, est beneficium Dei: ergo quotiescumque causæ secundæ possunt diversis modis occurrere, et disponi ad agendum in aliud subiectum, convenienter, vel disconvenienter illi, in Dei etiam beneficium referendum est, quod potius ad convenientem effectum, seu motionem fuerint per divinam providentiam dispositæ, quam ad oppositum.

6. *Id ostenditur ex Augustino.* — Quam doctrinam indicavit Augustinus lib. 4 contra Julian., cap. 3, parum a principio, ubi Juliano, dicenti gentiles ex se habuisse veras virtutes morales, primum negat illas habuisse, de quo supra dictum est: deinde addit, etiamsi illas habuissent, Deo potius quam ipsis esse tribuendas. Argumentaturque in hunc modum: *Sub Dei occulto judicio neque injusto, alii facti, alii tardissimi ingenii, et ad intelligendum*